

Jus Canonicum In V. Libros Decretalium Distributum

novâ Methodo explicatum, Omnibus Capitulis Titulorum (qui in Antiquis, & novis Libris Decretalium continentur) promiscuè & confusè positis, in ordinem doctrinæ digestis. Adjunctis Aliis Quæstionibus Connexis, Quæ Ad Plenam Cujusque Tituli, Aut Materiæ Cognitionem, Et Expositionem Pertinent. ...

Respondens Libro Quarto Decretalium : In Quo De Sponsalibus, Et Matrimoniis, & quae eis annexa sunt, agitur, eadémque plenè, & theoricè explanatur, & declarantur ...

Pirhing, Ehrenreich

Dilingae, 1678

Titulus. II. De Desponsatione impuberum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98293](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98293)

TITVLVS II.

DE DESPONSATIONE
IMPUBERUM.

Postquam actum est Superiore Titulo de sponsalibus, & matrimoniis in genere, nunc in hoc Titulo agitur in specie de illis sponsalibus, quæ contrahuntur per impuberes inter se, vel cum puberibus, & de ætate eorum, qui sponsalia, vel matrimonium contrahere possunt, vel non possunt, ob defectum, seu impedimentum ætatis. Extat hic Titulus etiam in Sexto.

§. I.

*Quæ ætas requiratur ad sponsalia
de futuro?*

Respondetur, ad contrahenda sponsalia de futuro requiruntur septem anni completi, tam in maribus, quam in feminis, prout sumitur in primis ex *Litteras. 4. h. t.* Nam cum quidam in ætate perfecta ad contrahendum matrimonium existens, sibi quandam puellam desponsasset in cunabulis, postea cognovit matrem illius, & eam in uxorem accepit. Consultus Pontifex Alexander III. respondit: quod si dictus vir matrem puellæ, antequam hæc septimum annum complevit, in uxorem accepit, matrimonium non esse dissolvendum, cum desponsationes, quæ in cunabulis fiunt, nullæ sint: si verò postquam puella septimum annum complevit, idem vir matrem ejus duxit in uxorem, cum sponsalia ex tunc (scilicet post septem annos) placere consueverint, mandata Pontifex, ut Episcopus loci sententiam divortii inter eos promulget, & nec ipsam filiam, nec matrem ejus habere permittat: nam filiam habere non potest, propter supervenientem affinitatem in primo gradu, quam contraxit per copulam cum matre habitam: neque etiam matrem, propter impedimentum publicæ honestatis ortum ex sponsalibus contractis cum filia, quæ post septennium erant valida, *Gl. fin. hic.*

II. Notandum 1. Ratio cur septennium completum requiratur ad sponsalia, est, quia hoc tempore incipit communiter usus rationis, & libertas, juxta *S. Thom. in 4. dis. 27. q. 2. art. 2.* Et hinc secundum Leges Civiles pupillus post septem annos impletos suæ ætatis, acquirere potest hæreditatem, *l. Si infanti. 18. §. ult. C. De jure deliber.* Idque habetur in *l. In sponsalibus. 14. in fine ibi: Si modo id fieri ab utraque parte intelligatur*, id est, si non sint minores, quam septem annorum, *ff. De sponsal. Sanch. l. 1. de sponsal. dis. 16. n. 2.* Ratio autem cur Jus Canonicum requisivit eandem ætatem ad sponsalia in viris, & feminis, cum tamen diversam exigit ad matrimonium, ut infra dicitur, ratio, inquam est, quia ad sponsalia sufficit usus rationis, qui eodem tempore

advenire solet viris, & feminis: ad matrimonium verò requiritur potentia generandi, quæ tardius in viris reperitur, *Sanch. c. l.*

Notandum 2. Si septennium contrahant sponsalia, sed uterque, vel alter usum rationis nondum sit adeptus, sponsalia sunt invalida, juxta *cir. l. In sponsalibus. 14. ff. De sponsal.* ubi dicitur: In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, ut in matrimoniis: quia scilicet in matrimonio semper sufficit ætas jure præscripta: non autem semper in sponsalibus, sæpe enim post completum septennium, deest usus rationis, *Gl. ibid. in fine, Sanch. cir. dis. 16. n. 3.* Ex quo patet, quod sponsalia sint sæpe irrita, non solum ob defectum ætatis jure requisitæ, sed etiam judicii, & rationis, ut in casu hujus c. in quo sunt celebrata cum infante in cunis,

Notandum 3. Ut sponsalia impuberum sint valida, necessarium est, ut septennium sit omnino completum, nisi malitia suppleat ætatem, ut infra dicitur, ita ut si vel unus dies deficiat, verè non dicatur septennium completum, sed inceptum solum, adeoque sponsalia non valent. Sicut testamentum factum ab eo, qui nondum XIV. annum complevit, non valet, *l. Quæ ætate. 5. ff. Qui testam. fac. poss. Sanch. cir. dis. 16. n. 4.* Sufficit autem, quod ultima dies septennii fuerit incepta, etsi non sit completa, idque favore matrimonii, sicut idem statutum est favore testamenti in *cir. l. Quæ ætate*, non enim minus est favorabile matrimonium, quam testamentum, *Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 1. c. 2. n. 2. Sanch. c. l. n. 2.*

III. Similis casus priori proponitur in *c. Accessit. 5. h. t.* Ubi mandat idem Papa Alexander III. Archiepiscopo Eboracensi, ut si ipsi constiterit, quod puella quædam non esset septennis, quando G. desponsata fuit, nec postea (completo septennio) in eam consenserit: & quod idem G. ab hujusmodi desponsatione fuerit absolutus per Archiepiscopum: matrimonium inter dictum G. & puellæ matrem contractum, præcipiat inviolabiliter observari: & prolem eorum denuntiet esse legitimam, quia desponsationes, & matrimonia, ante septem annos, fieri non possunt, si consensu postea non accedat. (expressè, vel tacitè, *Gl. hic V. eod.*) Si verò prædicta puella, ante desponsationem, septimum annum compleverat: licet dictus vir à desponsatione ejusdem puellæ ipso jure fuerit absolutus, quia ea in ipsum con-

sentire

„ sentire noluit : inhonestum tamen videtur , ut
 „ matrem habeat in uxorem , cuius filia ipsi fuit de-
 „ sponsata .

I V. Ubi notandum 1. Differentiam esse inter
 desponsationes , & matrimonia , quia matrimonium
 propriè non est desponsatio , neque hæc propriè ma-
 trimonium , nam desponsatio idem est , quod pro-
 missio futurarum nuptiarum , *Abb. hic n. 2.*

Notandum 2. Sponsalia inita , ante septimum
 annum completum , sunt nulla , ob defectum ætatis ,
 nisi postea expressè , vel tacitè ratificentur , *Sanch. cit.*
dis. 16. n. 5.

Notandum 3. Ex sponsalibus de futuro initis
 cum puella minore septennio , non oritur impedi-
 mentum publicæ honestatis : oritur autem hoc im-
 pedimentum ex sponsalibus initis cum puella post
 septennium completum , licet illa postea dissoluta
 fuerint , *Abb. hic in fine.* Ideo autem in casu utrius-
 que huius c. sponsus absolutus fuit à sponsalibus ,
 quia puella post septem annos desponsata viro G.
 adveniente postea ætate virili , noluit in ipsum ma-
 trimonialiter consentire . *Hofstiens. hic V. Absolutus :*
 puellæ verò matrem non poterat ducere in uxorem ,
 propter impedimentum publicæ honestatis , ut ha-
 betur etiam in fine huius c.

§. II.

*An sponsalia ab impuberibus contra-
 cta dissolvantur per solum dissensum
 alterius , postquam pubes fa-
 ctus est ?*

V. ASSER. I. Si duo impuberes sponsalia contra-
 hant , neuter resilire potest , ante pubertatem : post pu-
 bertatem tamen uterque potest , prout sumitur ex c.
 „ *De illis. 7. h. t.* Ubi in primis dicitur , qui infra annos
 „ pubertatis , sed majores septem annis , sponsalia
 „ contrahunt , sive uterque , sive alter tantum re-
 „ clamet , antequam ad annos aptos matrimoniis , si-
 „ ve pubertatis , pervenerint , & separari postulent ,
 „ non sunt audiendi . Si verò alteruter eorum ad
 „ annos pubertatis pervenerit , altero adhuc exi-
 „ stente impubere , cum sponsalia contrahuntur , si
 „ iste pubes effectus reclamet , nec in alterum con-
 „ sentire velit , iudicio Ecclesiæ separari poterunt .
 „ Mulier autem nubilis , quæ impuberi nupsit , (id
 „ est , sponsalia cum illo contraxit , quia matrimo-
 „ nium contrahere cum illo non poterat , *Gl. hic V.*
 „ *Nupsit.*) si in eum semel consensit , ampliùs dis-
 „ sentire non potest , nisi ipse , cui nupsit , post-
 „ quam pubes factus est , in eam noluerit consen-
 „ tire .

VI. Hoc cap. tres partes habet . Prima est , si
 duo impuberes sponsalia contrahant , neuter potest
 ante pubertatem resilire , ne quidem mutuo con-
 sensu , idque ne propter ætatis inconstantiam sæpiùs
 contrahant , & iterum rescindant sponsalia : potest
 tamen quilibet pubes factus resilire à contractu : id-
 que ne cogantur approbare , & firmiter observare ,
 quod in tenera ætate , cum adhuc immaturo essent iu-
 dicio , fecerunt , ideòque à Jure illis concessum est ,
 post pubertatem resilire , *Sanch. l. 1. de spons. dis. 5. 1.*

n. 6. & 7. Secunda pars est , qui priùs pubes factus
 est , potest statim resilire à sponsalibus , nec tenetur
 expectare , donec etiam alter pubes fiat . §. *Si verò*
hic , quia frustra expectatur eventus , cuius nullus
 est effectus , c. *Cum contingat. 36. de offit. iud. deleg.*
 ergo si priùs pubes factus , potest altero pubertatem
 adepti , reclamare , poterit etiam statim , *Gl. hic V.*
Minoris , licet contrarium dicat *ibid. V. Cum sponsa-*
lia , *Sanch. c. l. n. 9.* Tertia pars est , si pubes cum im-
 pubere contrahat sponsalia , nunquam potest resili-
 re , quamvis impubes possit , cum ad pubertatem per-
 venerit , ut patet ex hoc c. §. *Mulier fin.* , cuius ratio
 est , quia contractus potest in favorem minoris cla-
 dicare , hoc est , ex parte illius retractari , ut si minor
 sine tutoris auctoritate contractum cum majore in-
 eat , illi soli resilire permissum est , l. *Non ego minus*
14. C. De Procurator. Sanch. c. l. n. 10.

VII. Ubi præterea notandum 1. hoc cap. intel-
 ligi debet de sponsalibus impuberum septennium ma-
 jorum , non de solis infantium sponsalibus , ut pa-
 tet ex illis verbis : intra eosdem annos , altero existentem
 cum sponsalia contrahuntur , id est , altero existente in-
 fra annos pubertatis , sicut existebat , quando spon-
 salia contrahantur , ut explicat *Gl. hic V. Cum spon-*
salia : at infantes nequeunt sponsalia contrahere , &
 additur , neutrum posse ante pubertatem resilire : sed si
 essent ab infantibus contracta , semper possent resili-
 re , cum prorsus sint irrita , *Sanch. cit. dis. 5. 1. n. 1.*

Notandum 2. Impubes factus pubes , potest à
 sponsalibus resilire , si statim pubertatem adeptus
 resiliat , alioquin postea non poterit , quia ex quo
 non statim contradixit , censetur tacitè consentire ,
Covarr. in l. 4. p. 1. c. 5. §. 1. n. 2. Sanch. cit. dis. 5. 1.
n. 14. Statim autem intelligitur dissentire , si citius
 ter triduo ante , vel post pubertatem , resiliat à spon-
 salibus , quia in Jure dicitur , incontinenti aliquid
 fieri , quod intra triduum fit , l. 3. *C. De errore Advoca-*
tor. Et l. fin. C. De Indic. Ex quo sequitur , non esse
 opus , ut factus pubes sponsalia ratificet , quia ex
 ipso , quod non reclamet , videtur in ea priore vo-
 luntate persistere , eaque valida manent , *Sanch. c. l.*
n. 15. ubi n. 16. addit , si impubes , ante pubertatem
 resiliat à sponsalibus , & postea non mutet eum dis-
 sensum , quia non ampliùs recordatur post puberta-
 tem , manere talia sponsalia dissoluta .

Notandum 3. Potestas resiliendi à sponsalibus
 impuberibus Jure concessa , post adeptam pubertatem
 non tantum habet locum in foro externo , sed etiam
 in interno conscientie , ita ut in utroque foro ex so-
 lo impuberis dissensu , post adeptam pubertatem
 absque alia causa , licitè possint dissolvi sponsalia .
 Tum quia ob solam reclamationem alterius puber-
 tatem adepti , sponsalia sunt dissolvenda , ut dicitur
 in *cit. c. De illis. 7. h. t.* tum quia Jus consulere voluit
 immaturo , & mutabili puerorum iudicio , ne tam-
 to vinculo indissolubilibiter , seu irrevocabiliter ob-
 ligari possint , ideòque credendum est , omnem ob-
 ligationem sublatam esse , etiam in foro conscien-
 tiæ : quomodo etiam vota puerorum , etsi valida sint ,
 possunt solà patris , vel tutoris voluntate irritari in
 utroque foro : ergo similiter sponsalia impuberum
 possunt dissolvi in utroque foro , si ipsi impuberes
 pubertatem adepti resiliant , seu dissentiant , *Sanch.*
cit. dis. 5. 1. n. 19.

VIII. ASSERTIO 2. Probabilis est, sponsalia impuberum confirmari juramento, ut neutri liceat pubertatem adepti resilire, *Gl. in cit. c. De illis. V. Iudicio Ecclesie, Covarr. in 4. Decret. p. 1. c. 5. §. 1. n. 3. Sanch. cit. dif. 51. n. 22. Becan. tract. de Sacram. c. 43. q. 26. n. 7. & alii.* Idque probatur ex c. *Ex litteris. 10. sup. de sponsal.* Ubi expressè dicitur, impuberes jurantes sponsalia, sive sub juramento promittentes se aliquam ducturos in uxorem, cogendos esse ea perficere. Et additur hæc universalis ratio: *Quia illis periculosum est contra juramentum suum venire: quod procedit, sive reclamaverint, sive non.* Ratio est, quia quamvis dubium sit apud Jctos, an alii quidam civiles contractus impuberum sint validi, necnè: quia nimirum illi, secluso juramento, erant invalidi: sed quoniam sponsalia impuberum, qui septennium compleverunt, secluso juramento, sunt valida, licet dissolubilia, postquàm puberes facti sunt, ideo dicendum est, per juramentum adjectum ea confirmari, & indissolubilia reddi, ut etiam post pubertatem resilire non possint. Quod tamen intelligendum est, si talia sponsalia juramento firmata sint ab impuberibus doli capacibus, sive proximis pubertati, ita ut intellectum, & discretionem habeant, juxta arbitrium prudentis Judicis, *Covarr. c. l. & Sanch. num. 24.* Non obstat 1. quod impuberes prohibentur jurare, c. *Parvuli. 14. & seq. caus. 22. q. 5.* Nam illi textus loquuntur de impuberibus, quod non sunt cogendi jurare, ob testimonium ferendum. Non obstat 2. quod juramentum additum contractui sortitur ejusdem conditionem, l. *fin. C. De non numer. pecun.* atqui sponsalia impuberum Jure Canonico habent in se hanc tacitam conditionem, nisi facti puberes resisterint, cit. c. *De illis. h. t.* ergo etiam juramentum habet hanc tacitam conditionem. Nam illa tacita conditio non debet subintelligi, quando sponsalia impuberum juramento sunt firmata, juxta cit. c. *Ex litteris de sponsal. Sanch. c. l. num. 26.*

IX. ASSERTIO 3. Sicut à veris sponsalibus non est licitum resilire, ante pubertatem: ita nec à præsumptis, si impuberes contrahant per verba de præsentibus, *Sanch. l. 1. de sponsal. dif. 51. n. 13.* Idque habetur in c. *Anobis. 8. h. t.* Nam cum quæsitum fuisset ex Papa Alexandro III. utrum ii, qui infra annos nobiles, id est, ante pubertatem matrimonium nullo nomine conjunguntur (scilicet futuri, *Gl. hic V. Matrimonii*, sive sponsalia contrahunt) utriusque, vel eorum alteri, ante annos matrimonio aptos, liceat ab invicem discedere? Respondet Pontifex, cum ante nobiles annos consensum conjugalem non habeant, quousque perveniant ad legitimam ætatem, expectare tenentur. Et tunc aut confirmetur matrimonium: aut si simul esse nolint, separentur: nisi carnalis copula intertulerit, quæ interdum anticipat tempus pubertatis.

X. Ubi notandum 1. Sicut impuberes contrahentes sponsalia nequeunt ab eis resilire, ante adventum pubertatis: ita qui intendunt sponsalia, sive matrimonium contrahere per verba de præsentibus, ante annos nobiles, nequeunt ab eis recedere. Nam tale matrimonium ante legitimam ætatem contractum, Juri interpretatione, habet vim sponsalium

de futuro, licet ea contrahere non intendant, *Gl. hic V. Consensum in fine, & Abb. n. 2.*

Notandum 2. Si verò copula carnalis intercessit, inter impuberes, per illam consummatur matrimonium, *Abb. hic n. 3.* potest enim contingere interdum, ut etiam impuberes generent, ut notat *Barbof. in Collect. hic in fine.*

§. III.

Utrum Sponsalia inter impuberes, vel inter impuberem, & puberem inita sint valida, vel nulla, & quâ ratione convalescant?

XI. De his agitur in c. *Si infantes un. h. t. in 6.* Ubi in princ. statuitur, ut si infantes duo inter se, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contrahant, ipsi vel parentes pro eis: sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum temporis (hoc est, post completum septennium utriusque, vel alterius) non convalescant: nisi appareat liquidò, verbo, vel facto ipsorum, eos post septennium, in eadem voluntate perdurare: ideoque cum sint nulla, ratione defectus consensûs, publicæ honestatis justitiam, seu impedimentum non inducunt.

Hinc patet, quod sponsalia contracta per ambos infantes, vel alterum, per septennium postea superveniens non sunt valida, nisi expressè, vel tacitè, sive verbo, ut quia se invicem vocant sponfos, sive facto, ut quia se invicem osculantur, ut sponfos, vel per mutuum cohabitationem eorum post septennium fuerint ratificata, *Franc. hic in princ.* Ratio est, quia infantes, seu minores septennio sponsalia contrahere non possunt, cum non sciant, quid agant, *Gl. hic V. Infantes.* ideoque cum ab initio sint invalida, non possunt solo tractu, seu cursu temporis postea convalescere, juxta *Reg. Jur. 18. in 6.* sed opus est novo subsequente consensu, expresso, vel tacito, *Gl. hic V. Convalescant.* Neque etiam ex talibus sponsalibus, quippe invalidis, oriri potest impedimentum publicæ honestatis, *Franc. hic n. 2. Sanch. l. 1. de sponsal. dif. 16. n. 5. & 6.*

XII. Sed jam hæc quæritur, an in sponsalibus malitia suppleat ætatem, id est, an valeant sponsalia ante septennium, si eo tempore contrahentes jam sint præditi discretionem, & usu rationis? Resp. Verius esse tunc validè contrahi sponsalia, etiam ante septennium, ut docet *Francus in cit. c. un. in princ. n. 2. Covarr. in l. 4. Decret. p. 1. c. 2. n. 1. Sanch. cit. dif. 16. n. 9. & alii apud ipsum.* Idque probatur ex l. *In sponsalibus. 14. ff. de sponsal.* Ubi dicitur: satis esse, si sponsi intelligant, quid agant: si ergo ante septennium intelligant, quid in contractu sponsaliorum agatur, hæc ante septennium erunt valida; sicut etiam in matrimonio malitia supplet ætatem, ut infra dicitur. Idem ergo censendum est Jure esse dispositum de sponsalibus, arg. l. *Oratio. 16. ff. eod.* Cum sponsalia sint via, & dispositio ad matrimonium. Ex quo inferitur, quod ideo Jus præcipiat septennium pro Sponsalibus, quia præsumitur usus rationis in puero septenni, non autem ante eam ætatem,

tatem, nisi contrarium manifestè appareat: post septennium verò completum præsumitur puer esse doli, & rationis capax, adeoque etiam valere sponsalia, nisi contrarium probetur, *Sanch. c. l. num. 10. & 11.*

XIII. Præterea in *cit. c. un. §. Idem quoque. eod. in 6.* statuitur: Quod si pubes, & impubes, vel duo impuberes, non tamen proximi pubertati, & in quibus malitia ætatem non supplebat, per verba de præsentibus contraxerint: ejusmodi sponsalia, quæ Juris interpretatione tantum sunt de futuro, per adventum pubertatis non transeunt in matrimonium de præsentibus (licet verba exprimerent consensum de præsentibus, & contrahentes intenderent matrimonium contrahere) nec matrimonium, quod ob defectum legitimæ ætatis non tenuit, solo cursu temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsecutam, vel alium modum contrahentes in eadem voluntate perseverare, usque ad tempus pubertatis, evidenter constiterit. Per hunc tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicut agebatur, justitia publicæ honestatis est inducta.

XIV. Ubi pro declaratione notandum 1. ut inter impuberes, & puberes, vel inter duos impuberes sponsalia contrahantur per verba de præsentibus, sive matrimonium, duo copulativè requiruntur, nempe ut sint proximi pubertati, & ut malitia suppleat ætatem: alioqui verò sponsalia contracta inter impuberes, per verba de præsentibus, non valent in vim matrimonii, sed tantum ut sponsalia de futuro, nec transeunt in matrimonium, ex eo, quod superveniat legitima ætas, seu pubertas, nisi aliter approbentur, seu ratificentur, inducitur tamen impedimentum publicæ honestatis, *Franc. in cit. c. un. §. Idem quoque. num. 1. h. t. in 6. & DD. ibid.* Ratio est, quia licet tales intendant contrahere matrimonium per verba de præsentibus, quia tamen ob defectum ætatis legitimæ illud contrahere prohibentur, contractum non potest habere vim matrimonii. Sed quoniam sponsalia sunt via ad matrimonium, & tales saltem poterant contrahere sponsalia, ideo ex Juris interpretatione, & dispositione, contractus ille habet vim sponsaliorum de futuro, quia præsumitur, contrahentes se voluisse obligare, eo modo, quo poterant, juxta illam Juris Regulam: *Si quod ago, non valet, ut ago, valeat ut valere potest, ut habetur in textu, & in c. ult. h. t. Vivian. in Ration. hic §. Idem quoque.*

Notandum 2. Quia talia sponsalia de præsentibus ab initio non valent, ut matrimonium, ideo per solum cursum temporis non transeunt in matrimonium, nisi per novum consensum præstitum, expressè, vel tacitè approbentur, & ratificentur, tunc enim transeunt in matrimonium, ex quo sponsi pervenerunt ad illam ætatem, in qua illud legitimè contrahere possunt. Unde si postea per carnis copulam subsecutam, vel per alium modum v. g. per cohabitationem, oscula, vel amplexus, vel similia signa, contrahentes declarent se persistere in illa voluntate contrahendi matrimonium, cum ad annos pubertatis pervenerunt, ex tunc consensus ille conjugaliter de præsentibus præsumitur, ut matrimonium con-

tractum, *Franc. hic n. 4. Covarr. in l. 4. Decret. p. 1. c. 4. §. 2. Vivian. cit. loc.*

Notandum 3. Quia in *cit. §. Idem quoque.* Juris interpretatur hujusmodi sponsalia per verba de præsentibus inita, esse sponsalia de futuro, ideo ex illis oritur impedimentum publicæ honestatis, ut habetur hic in textu in fine.

XV. Denique in *eod. c. un. §. Porro fin. h. t. in 6.* additur: quod ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, ipsi filii, si expressè consenserint, vel tacitè, non contradicendo si præsentibus fuerint, obligantur, & ex eis oritur justitia publicæ honestatis. Idem quoque est, si filii absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia (per parentes contracta) postea scientes ratificaverint, expressè, vel tacitè (accedente facto aliquo, præter taciturnitatem, *Gl. margin. hic*) aliàs verò ex hujusmodi sponsalibus contractis per parentes pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde confurgit.

XVI. Hinc colligitur 1. quod matrimonium vel sponsalia pro filiis absentibus, & ignorantibus per parentes contracta non tenent, quia quoad matrimonium, & alias causas spirituales, filii censentur esse sui juris, nec pendent à patria potestate, licet de Jure Canonico, cui in matrimoniis, & sponsalibus standum est, non Juri Civili. Multò minù obligantur filii ex sponsalibus, vel matrimoniis contractis per parentes pro filiis, ipsi contradicentibus expressè, vel tacitè, sed talia sponsalia, vel matrimonium sunt ipso jure nulla, *Franc. in cit. c. un. §. fin. h. t. in 6. n. 1.*

Colligitur 2. Si filii, pro quibus parentes contrahunt sponsalia, vel matrimonium, sint præsentibus, & per ætatem apti ad illa, & non contradicunt expressè, vel tacitè, consentire videntur, adeoque ea sunt valida, & ad illa obligantur, *Franc. c. l. Sanch. l. 1. de sponsal. dif. 23. n. 3.*

Colligitur 3. Quando parentes contrahunt sponsalia, etiam per verba de præsentibus, pro filiis absentibus, vel infantibus, qui non sunt rationis capaces, tum non satis est, si dum postea id nōrunt, vel facti sunt doli capaces, taceant, & non contradicant, quia in *cit. §. fin.* manifestè constituitur differentia inter sponsalia per verba de præsentibus à parentibus nomine filiorum præsentium, & tacentium, contracta, quo casu dicitur, ea valere, si non contradicant: & inter contracta, filiis absentibus: quo casu dicitur, ea non valere, nisi certiores facti, expressè, vel tacitè ea ratificaverint: ergo in hoc casu, præter taciturnitatem, requiruntur alia expressa, vel tacita signa consensûs, *Franc. in cit. §. fin. & Sanch. cit. dif. 23. n. 17.*

Id verò specialiter statutum est de parentibus in hoc cap. quod sufficiat præsentia, & taciturnitas filiorum, si pro filiis sponsalia, vel matrimonium contrahant: nam si alii id faciant, requiritur aliud legitimum consensum internum exprimens, ut valeant sponsalia, vel matrimonium, *Sanch. cit. dif. 23. n. 1.* Nomine autem parentum hic comprehenditur uterque parens, etiam mater, quod & illa possit pro filio præsentibus, & tacente contrahere sponsalia, vel matrimonium, quia decisio hujus textûs non innititur præ-

præcisè patriæ potestati, sed naturali amori parentum, qui ardentior est in matre, *Sanch. cit. dis. 23. n. 9.* Sed de hoc plura §. seq.

§. IV.

An, & quatenus filii impuberes ex sponsalibus, pro se per patrem contractis, obligentur?

XVII. De hoc agitur, in c. Tua 1. h. t. ubi consultus Pontifex, utrum pater, qui vult filium aduultum seu puberem matrimonium contrahere, sine voluntate filij hoc possit facere? Respondet in primis, si filius aliquo modo non consentiat, id non posse fieri. Posse autem filium nondum aduultum (id est, impuberem adhuc) cuius voluntas necdum discerni potest, à patre, cui vult matrimonium tradi, ita tamen ut postquam filius ad perfectam ætatem pervenerit, omnino debeat hoc adimplere.

Pro explicatione huius c. notandum 1. Pater pro filio aduultum, id est, pubere, nec matrimonium, nec sponsalia contrahere potest, nisi filius consentiat, scilicet expressè, vel tacitè, verbo, vel facto, *Hostiens. hic Valiquo modo & Ioann. Andr. V. eod.* At verò pro filio nondum aduultum, hoc est, infante, vel minore septennio, pater potest sponsalia contrahere, ut patet ex verbis sequentibus, *Cujus voluntas discerni non potest.* Nam nomen matrimonij hic accipitur pro sponsalibus de futuro, per quæ ad matrimonium pervenitur, *Hostiens. hic V. Matrimonio, & Io. Andr. ibid. num. 3. V. eod.*

Ratio prioris partis, quod pater non potest pro filio pubere contrahere sponsalia, vel matrimonium, nisi consentiat, est, quia cum talis filius sit in ætate, in qua potest præstare consensum ad matrimonium, ejus voluntas indagari debet; nam per illius consensum, non per patris sponsonem contrahendum est matrimonium, c. 2. h. t. & cit. c. unic. §. fin. eod. in 6. Nec potest illum pater cogere ad contrahendum, cum libera esse debeant matrimonia, *Gl. hic in notatis.* Consensus enim patris non requiritur ad valorem matrimonij filij, vel filiar, ut ex suprâ dictis patet. Ratio posterioris partis est, quia cum filius impubes, id est, infans, vel minor septennio, nondum habeat ætatem discretam, sive iudicium discretionis, ideo permittitur, ut pro eo pater possit contrahere, saltem sponsalia, sub spe ratificationis, postquam compleverit septennium: sedque intelligendum est de facto, & ex quadam honestate; nam revera ex huiusmodi sponsalibus nulla inducitur obligatio ex parte filij, sed ea sunt ipso jure invalida, ob defectum consensûs, c. Ubi non est unic. caus. 30. q. 2. c. un. §. fin. h. t. in 6. Abbas hic num. 3. Quare licet honestum, ac decens sit, ut cum filius pervenerit ad legitimam ætatem, adimpleat sponsonem patris, non tamen ad hoc necessariò obligatur: & ita intelligendum est, quod dicitur in fine huius c. *Omnino debet hoc adimplere.* Nempe ex debito honestatis, non necessitatis, vel præcepti, ut explicat *Gl. hic in notat. & Abb. num. 7. & alij Canonista communiter.*

XVIII. Notandum 2. Alia expositio huius cap. est, quod sponsalia contracta à patre pro filio aduultum, seu pubere, & pro infante, vel minore septennio, in eo conveniunt, quod utraque non valent, & in eo differunt, quod priora pro aduultum contracta nunquam valent, sine illius consensu, quia is dissentire potest, vel consentire: posteriora verò pro infante contracta à patre usque ad septennium non valent, quia durante hoc tempore non potest infans consensum præstare: post septennium verò sponsalia convalescunt, si ab eo approbentur, & tunc ex suo consensu sit obligatus. Quare infans, pro quo pater contraxit sponsalia, ante septennium, non obligatur, quia ea non valuerunt; sed post completum septennium, si patris factum approbet, cohabitando cum sponsa, contractus ab initio nullus, per approbationem ejus convalescit, & tunc magis ex suo consensu, quam ex sponsonem patris obligatur. Quod autem in fine dicitur: teneri filium omnino adimplere, cum ad perfectam ætatem pervenerit, id intelligendum est eo modo, ut si cum primum septennium compleverit, reclamet, ac dissentiat, obligatio sponsaliorum extinguatur, & cesset: si autem taceat, absolute obligetur, & ita explicat hoc c. *Barbos. in Collect. hic*, ubi addit, quod illa verba, postquam filius pervenit ad perfectam ætatem, debet omnino adimplere sponsonem patris, dupliciter intelligi possunt: aut post perfectam ætatem requisitam ad sponsalia, ante XIV. annum, quo casu, non potest reclamare: aut post perfectam ætatem ad matrimonium; & tunc si filius statim non reclamatur, postea resiliere non potest, juxta c. *De illis 7. h. t.* Nec obstat textus in c. unic. §. fin. h. t. in 6. quia ibi agitur de sponsalibus ante septennium per patrem contractis, & illa non valent: in hoc verò c. 1. h. t. agitur de sponsalibus pro filio contractis, post septennium, quo casu si approbentur facto filij, sunt valida, etsi prius non valuerint, *Barb. hic in fine.*

XIX. Notandum 3. Quod in fine hic dicitur, filium, cum pubes factus est, teneri patris factum seu sponsonem approbare, *Becan. hic. n. 2.* dicit id verum esse, nisi iustam causam habeat reclamandi, ut quia Conjugem sibi traditam à patre averfatur, solent enim invitæ, seu coactæ nuptiæ difficiles exitus habere, c. *Requisivit 17. de sponsal.* Nam aliàs non apparet, cur in cit. c. 1. h. t. differentia constituitur inter filium puberem, & impuberem, pro quo contrahit pater sponsalia, vel matrimonium, cum etiam in pubere filio honestum sit, ac decens, ut non reclamer voluntati patris pro se contrahentis. Verum negari non potest, quin filius impubes, pro quo pater sponsalia, vel etiam matrimonium contraxit, pubes factus etiam sine iusta causa reclamare possit validè, neque debeat necessariò approbare factum, seu sponsonem patris, quia consensus patris ad valorem sponsalium, vel etiam matrimonij filij non requiritur, ut ex suprâ dictis patet. Quamvis filius graviter peccet, si sine iusta causa contra voluntatem patris contrahentis pro filio, eam pubes factus non ducat, idemque est de filia, *Nav. arr. in man. c. 14. n. 15.* ubi etiam novum, & singularem intellectum affert cit. c. 1. h. t. nempe quod filius, pro quo paciscitur pater de uxore ducenda, non so-

lūm debeat de honestate: sed etiam de necessitate seu obligatione sub peccato eam ducere, quamvis ad id cogi non possit. Idemque docet *Fagnan. ibid. num. 14. & 15.*

§. V.

De variis casibus occurrentibus circa desponsationes impuberum, inter se, & puberum cum impuberibus, an, & qua ratione huiusmodi desponsationes valeant, aut obligent?

XX. De his agitur imprimis in *c. Ex litteris 11. h. t.* ubi habetur, quod quādam puella XII. annorum, cum iuramento, desponsata fuit puero IX. vel X. annorum, & postea de voluntate patris pueri deducta, & ibi nolens, & invita minoris parentum impulsā, per annum, & amplius morata fuit, & tandem inde recedens, ad domum patris est reversa, dicens, quod nunquam in eum consensit, nec vult consentire: sed petit alij nubendi facultatem, prout habetur in integra lectione huius *c.* Quare respondet Papa Urbanus III. Archiepiscopo Pisano: cum puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec eam carnaliter cognoverit, si puella commonita usque ad XIV. annum pueri exspectare noluerit, (si ita est,) liberam ei accipiendi alium virum tribuat facultatem.

XXI. Ubi notandum 1. major, sive pubes contrahens sponsalia cum minore, seu impubere, tenetur hunc exspectare, donec veniat ad pubertatem, juxta *c. De illis 7. h. t.* nisi, major sive pubes metu gravi coactus contraxit cum minore, seu impubere, tunc enim non tenetur exspectare: sed potest ad alias nuptias transire, ut in casu huius *c.* quia metus gravis, sicut impedit matrimonium ipso facto, ita & sponsalia de futuro, *Abb. hic in fine.*

Notandum 2. Etsi isti duo sponsi intenderint contrahere matrimonium, tamen propter defectum legitimæ ætatis alterius, scilicet impuberis, fuerunt tantum sponsalia de futuro, juxta *c. un. h. t. in 6.* quæ tamen ob metum gravem, junctum scilicet cum minis, aut verberibus à parentibus incussum, ipso jure fuerunt invalida, *Abb. hic num. 2. & 3. h. t.*

XXII. Secundò inc. *Continebatur 6. h. t.* talis casus proponitur: cum quādam puella infra annos nobiles, cuidam juveni, in uxorem tradita esset, & ab ipso traducta in domum suam, postea jam nubilis licentiam alij nubendi postulavit, asserens se in eundem non consensisse. Consultus Pontifex rescribit, in Decretis haberi, si vir dicat, quod uxorem suam cognoverit, idque mulier negaverit, viri standum est veritati: idèque prædicto viro, qui dicit, se puellam illam cognovisse, fides adhibenda est, si hoc firmaverit iuramento. Si autem puella fuerit ætati (puberi) proxima, ut in XI. vel circa XII. annum: & cum

suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari ab eodem non debet, præsertim cum parentes ipsius eam legitimæ ætatis fuisse fateantur. Si denique puella, infra nobiles annos, alicui desponsata fuit, non licet cuiquam ex consanguineis illius, cui desponsata fuit, eam ducere in uxorem, neque fas est ipsi sponso, ut ex consanguineis sponsæ sibi aliquam copulet.

XXIII. Pro explicatione huius *c.* notandum 1. si puella impubes desponsata fuit, & tradita in domum viri, eaque pubes facta, petat licentiam nubendi alteri, non auditur, si vir juret, se illam carnaliter cognovisse, quia hic erant sponsalia de futuro inita, quæ per carnalem copulam transeunt in matrimonium, *c. Is qui 30. de sponsal.* Creditur autem in tali casu potius viro affirmanti ac juranti, quàm mulieri neganti, *c. Si quis 3. caus. 31. q. 1.* ubi dicitur: si quis accepit uxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit, quod nunquam coisset cum eo, & vir dicit, quod sic fecit, in veritate viri consistat. Nitiur autem ista præsumptio tribus rationibus. 1. quia vir est Caput mulieris, *cit. c. Si quis in fine*, habens potestatem in mulierem, & firmioris est animi, quàm illa idèque magis ei credendum est, quàm mulieri. 2. quia cum matrimonium sit favorabile, pro illo stat præsumptio. 3. quia vir fuit solus cum sola, idè credimur cognita ab eo, *Gl. in cit. c. Si quis 7. Tempore.* Creditur autem in hac re potius viro, quàm mulieri, nisi habens contrarium probaverit, *Gl. in cit. c. Si quis in causa.* Debet autem viro super copulā habitā cum uxore ad ejus domum traductā, & cum eo habitantem, iuramentum deferri, quia id cedere posset in fraudem, & præjudicium mulieris, nec ea credere tenetur viro, sine iuramento, *Gl. hic 7. Iuramento.*

Notandum 2. Iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere, non est standum, ut ex veriore sententia docet *Alex. de novo in hoc c. 32. & Sanch. l. 7. de matr. dif. 104. n. 33.* contra *Abbatem hic n. 7.* Quare cum dicitur §. *Si autem* (quæ est particula adverbialis continens casum diversum in iure, & in facto) puellam pubertati proximam viro cognitam non esse ab eo separandam, id intelligi debet, quando ea copula sufficienter est probata: quando autem paulò antè ibi dicitur, standum esse iuramento viri, quoad hanc copulam, id intelligendum est, si fœmina pubescit: unde in *cit. c. Si quis caus. 33. q. 1.* de impubere fœmina nulla fit mentio.

Notandum 3. Si puella nondum pubes: sed pubertati proxima, probeatur cognita à viro, cui tradita est, non debet ab eo separari; censentur autem pueri, & puellæ pubertati proximi quoad matrimonium, si masculus complevit, vel excessit annum decimum cum dimidio; fœmina autem annum nonum cum dimidio, ut docent plures apud *Covarr. in Epir. l. 4. p. 2. c. 5. n. 5.* Vel cum distant à pubertate per sex menses, vel minus, *Gl. hic 7. Proxima.* Sed verior sententia est, id relinquendum esse iudicis arbitrio, cum jure nihil sit præscriptum, *Covarr. c. l. & Sanch. cit. dif. 104. num. 40.*

Notandum 4. Ex sponsalibus contractis cum impubere: sed majore septennio, oritur impedimentum publicæ honestatis, quia major septennium potest

potest contrahere sponsalia defuturo: quamvis non possit adhuc se obligare perpetuo vinculo matrimonij, ut infra dicitur. Unde huiusmodi sponsalia impediunt matrimonium contrahendum cum consanguineis sponſi, & sponſæ, ut habetur in fine huius c. & ibi *Gl. in Notatis*: Olim quidem usque ad quartum gradum: quod hodie à Tridentino est restrictum ad primum gradum, de quo infra.

XXIV. Tertiò in c. *Arrestatione*, 10. h. t. Cum juvenis H, qui nondum XII. annum attigerat, mulierem G, in uxorem accepisset, licet nifus fuisset eam corrumpere, prout uterque confessus est: mulier tamen credit se virginem mansisse. Verum ipse antequam ad annum XIV. pervenisset, à dicta muliere recessit, quem cum jam XVII. (vel juxta *Gl. Margin.* XVIII.) annos haberet, eadem pro viro sibi vindicare contendit. Consultus Pontifex Urbanus III. respondet, nisi mulier per idoneos testes probaverit, quod post XIV. annum ætatis suæ, vel circa finem anni XIV. dictus juvenis in eam consenserit, jura mento ab ipso recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, illam habere uxorem non noluert, possit ac debeat ab imperitione mulieris absolvi, datâ utrique licentiâ ad alias nuptias transeundi.

XXV. Notandum 1. Etsi nifus seu conatus ad copulam faciat præsumere potentiam ad illam, per conatum tamen copulæ sponsalia per verba de præſenti inter impuberes, vel puberem, & impuberem contracta, quæ ex Juris interpretatione intelliguntur sponsalia de futuro, licet quoad verba sint de præſenti, non tranſeunt in matrimonium, ob defectum legitimæ ætatis. Unde impubes, qui per verba consensum conjugalem exprimentia contraxit, etsi sæpius nixus fuerit sponsam carnaliter cognoscere, sed irritò conatu, potest, adveniente pubertate, à sponsalibus reſilire, ut colligitur ex *cir. c. Arrestationes. h. t. Covarr. in Epit. lib. 4. Decret. p. 1. c. 4. §. 1. n. 20.* Ratio est, quia ad contrahendum matrimonium requiritur in contrahentibus potentia coeundi, & discretio intellectus, ad præſtandum consensum, quæ regulariter non adlunt extra pubertatem, quia conatus non habens effectum nihil operatur, *c. fin. supra de sponsal. Gl. hic V. Nifus.*

Notandum 2. Quamvis nifus, seu conatus ad copulam non faciat sponsalia tranſire in matrimonium, cum effectum non habuerit, ut dictum, inducit tamen præſumptionem, quod circa finem anni XIV. iste juvenis, quando jam proximus erat pubertati, fuerit potens ad generandum, quia ante illam ætatem fuit nixus ad copulam, ideoque Papa hic jubet inquiri, an consenserit in uxorem circa finem XIV. anni. Nam cessante præſumptione orta ex nifu copulæ, non suffecisset consensus præſtitus circa finem anni XIV. quia quando non constat de potentia coeundi, expectari debet pubertas completa XIV. annorum, *Abb. hic n. 7.*

Notandum 3. Ideo in casu huius c. delatum fuit juramentum juveni, quia erat præſumptio contra illum pro muliere, constabat enim, quod cum illâ contraxerit, & quod attentaverit carnalem copulam, *Gl. hic V. Ab ipso juramento.*

Notandum 4. Si impubes factus pubes velit

à sponsalibus reſilire, etiam alteri concedenda est licentia tranſeundi ad alia vota, prout habetur in fine huius c. *Abb. hic n. 6.*

§. VI.

Proponuntur, & explicantur alia Capitula huius Tituli, in quibus agitur de desponsationibus impuberum.

XXVI. Præter tria §. præcedente explicata Capitula, quarto in c. *Duo pueri*, 12. h. t. talis casus proponitur: Duo impuberes, Guilielmus, & Guilielma matrimonialiter sunt conjuncti (id est, sponsalia contraxerunt, ut matrimonio jungantur, adveniente legitimâ ætate, *Gl. hic V. Matrimonialiter*) dum puer sextum, puella verò septimum annum ageret: qui cum per tres annos simul mansissent, pater puellæ ipsam alteri M. nomine copulavit, qui post septem annos eandem reliquit, credens eam alium virum (Guilielmum scilicet, cui prius fuit desponsata,) habere; iste verò postquam ad annos discretionis pervenit, ab Episcopo cum alia contrahendi licentiam impetravit, & quandam nomine S. Consobrinam prioris in uxorem accepit (quam habere non potuit, *Gl. hic V. In uxorem*) & cum ea per aliquod tempus existens, negavit se eam carnaliter cognovisse, licet ipsa contrarium assereret; postea verò pater Guilielmæ, videns eam à priore viro relictam, Guilielmum, cui prius eam desponsaverat, compulſit, ut S. nepte suâ dimissâ, rediret ad Guilielmam, cui postea per biennium cohabitavit. Consultus super hac re Pontifex Clemens III. respondet, matrimonium inter Guilielmum, & Guilielmam non fuisse, ob impedimentum puerilis ætatis: & licet idem Guilelmus, postquam ipsa alij nupsit, potuerit aliam ducere in uxorem: non debere tamen cum S. Consobrina Guilielmæ, si ve eam cognoverit, si ve non, remanere, propter publicæ honestatis justiciam, nec ad primam redire, quippe alteri legitimè copulatam. Cum verò Guilielmus dicat, se non cognovisse S. Consobrinam Guilielmæ, aliam si voluerit, poterit ducere in uxorem, & ipsa S. alij viro copulari: utrique tamen propter populi scandalum, penitentia est injungenda. Si verò constaret, ipsam S. à Guilmo, si ve post, si ve antè cognitam fuisse, neutri vivente alterâ, licebit matrimonium contrahere. Denique Guilielma remanere debet cum viro M. impositâ ei competenti penitentia, quod propriâ temeritate judicio Ecclesiæ non requisito, Guilielmam dimiserit.

XXVII. Notandum 1. Sponsalia contracta cum impubere minore septennio, per cohabitationem mutuat post septem annos, convalescunt, & inducunt justiciam publicæ honestatis, prout habetur in summa huius c. Ratio est, quia quamvis ante septennium impuberes non possint contrahere sponsalia, possunt tamen post septennium, unde sponsalia ante septennium contracta defacto, sed non de jure, post septennium incipiunt valere: quia ex co-

ex cohabitatione tam diuturna præsumitur sponſos habuisse ratam priorem promissionem sponſalium, licet ea ab initio non valuerint: & oritur ex huiusmodi sponſalibus publicæ honestatis iustitia, quia per cohabitationem, post septennium, præsumitur de novo mutus consensus præstitus inter sponſos, *Vivian. in ration. iur. Pontific. hic*. Verum cum hodie sponſalia inter puerum sexennem, & puellam nondum septennem, sint invalida, non oritur ex illis impedimentum publicæ honestatis, iuxta *Concil. Trident. esse. 24. c. 3. de reform. matr.*

Notandum 2. Per matrimonium per verba de præſenti contractum postea superveniens cum alio, vel alia dissolvitur priora sponſalia, ante pubertatem contracta, ut in proposito, Guilielmus non potest redire ad primam scilicet Guilielmam, quippe quæ alteri legitime fuit copulata, nempe viro Martino per matrimonium, quod tanquam fortius vinculum dissolvit sponſalia priora inita cum Guilielmo, aliàs verò non contraxit legitime matrimonium cum Martino, quia non debuit fidem frangere alteri prius datam, *Gl. hic V. Legitimè*.

Notandum 3. Si constet, quod Guilielmus mulierem S. cognoverit, neutri licet, vivente altero, transire ad aliud matrimonium: nam quamvis tale matrimonium cum aliâ teneat, quia inter Guilielmum, & Guilielmam non fuit matrimonium: prohibentur tamen ulterius carnaliter conjungi, propter delictum utriusque, *Gl. hic V. Neutri*.

Notandum 4. Quando in hoc c. in fine, poenitentia imponitur ei, qui iudicio Ecclesiæ irrequisito, Guilielmam dimisit, & in c. 1. *Caus. 33. q. 2.* puniuntur Coniuges, qui absque Ecclesiæ auctoritate separantur, sermo est, non de sponſalibus, sed de matrimonio per verba de præſenti contracto, à quo alter conjux, absque causa, recesserat, quæ poena nulli est inferenda, nisi per Iudicem Ecclesiasticum, *Gl. fin. hic & Sanch. l. 1. disp. 69. n. 11.*

XXVIII. Quinto in c. ad dissolvendum 13. *h. t.* habetur, quod quidam Ioannes nomine, contraxit matrimonium cum puella quadam S. nomine, infra septennium constituta: postea verò ex parte puellæ accusabatur matrimonium, propter impedimentum consanguinitatis, & dum testes producerent ad illam probandam, dictus Ioannes multas exceptiones proposuit, per quas intendebat accusatores ab accusatione repellere. Consultus Pontifex Innocentius III. rescribit: Inter juvenem illum, & puellam nec matrimonium, nec sponſalia fuisse contracta, cum constet puellam nondum ad septimum annum pervenisse: ideòque accusationem matrimonij locum habere non potuisse, cum non esset, quod legitime accusari posset. Denuntiari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Unde Papa terminum ad denuntiationem legitime probandam statuit, salvis exceptionibus propositis, & proponendis. Ne verò quicquam in puellam interim attentetur, prohibet idem Pontifex, & siquid contra hoc interdictum attentatum fuerit, irritum decernit.

XXIX. Notandum 1. Non potest accusari matrimonium, quod nondum est, ut si cum minore

septennio sit contractum; quia primò debet existere in rerum natura id de quo agitur, *Gl. hic V. Legitimè accusari*: & accusatio non habet locum, nisi super crimine iam perpetrato, *Innoc. hic in princ.* & matrimonium nullum, ex defectu consensûs accusari non potest, *Abb. hic n. 3.* Denuntiari tamen potest impedimentum consanguinitatis, ne matrimonium contrahatur, quia denuntiatio habet locum, non tantum super criminibus perpetratis, sed etiam super perpetrandis, ut caveantur, *Innocent hic V. Denuntiari*.

Notandum 2. Sponſalia inita contra interdictum Pontificis, cum decreto irritante, etſi generaliter, nec faciente mentionem sponſalium, sunt invalida, ut si Pontifex ex iusta causa prohibeat duobus, ne sponſalia de futuro inter se contrahant, decretum irritum, siquid contra actum fuerit. Matrimonium verò adversus simplicem prohibitionem Pontificiam initum, nimirum absque decreto irritante, est validum, quia multa prohibentur, quæ tamen facta tenent, c. *Ad Apostolicam 16. de regul.* Prohibitio autem ista est nuda, & simplex, idcirco non est, cur dicatur rem tam arduam, ac est matrimonium, tunc irritari, sed separabuntur ad tempus Coniuges, c. 2. *De matr. contract. contr. interd. Eccles.* nisi addatur clausula specificam mentionem irrationis matrimonij faciens. Tunc enim est invalidum, alioquin fortius est interdictum Papæ, *Gl. hic V. Irritum in fine*, & sic intelligi debet, quod dicitur in fine huius c. ibi: quod si contra interdictum nostrum (id est, Papæ) in præiudicium ipsius, aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus &c. de quo plura videri possunt apud *Abbati. hic n. 9. & Sanch. c. 1. l. 1. & 12.*

XXX. Sexrò denique in c. *Tue 14. & ult. h. t.* refertur: quod quidam filiam suam circiter duodennem desponsavit cuidam nobili, qui eandem subarrhavit (per immersionem annuli) accedente mutuo consensu: quæ postea alteri copulata fuit, ut haberetur in integra lectione huius cap. Sed quia non constitit Papæ, cuius ætatis esset puella, quando eidem viro fuit desponsata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habeat, & an prudentia tunc suppleret ætatem: ideo respondet idem Papa, si puella non erat nubilis ætatis, cum prædictus vir eandem desponsaret, & si ætatem in ea prudentia non supplebat, inter eos non conjugium, sed sponſalia contracta fuisse, quamvis à viro fuerit subarrhata.

XXXI. Ubi notandum 1. Si matrimonium per verba de præſenti contractum inter virum, & puellam, quæ nondum est in ætate nubili, & in qua prudentia (aut malitia) non supplet ætatem, non est matrimonium, sed vim solum habet sponſalium de futuro, etiam si vir ei arrham dederit, prout habetur in *cir. c. ult. h. t. Gl. hic V. Nubilis*. Ratio est, quia ante annos pubertatis, vel antequam malitia suppleat ætatem, non est quis aptus ad matrimonium contrahendum, ut infra diceretur.

Notandum 2. Matrimonium scemina, cui modicum tempus ad XII. annum completum deficit, est invalidum, tum ob defectum potentie ad copulam carnalem, tum ob defectum discretionis requiritur.

quisitæ ad consensum conjugalem, nisi malitia suppleat ætatem, *Barb. in Collect. hic, n. 3.* Quando autem prudentia, ut hic dicitur, aut malitia suppleat ætatem, infra dicitur.

Notandum 3. Subarratio v. g. per immisionem annuli in digitum sponsæ, non inducit matrimonium, si illa necdum sit in ætate nubili, *Abb. hic n. 4.* & colligitur ex hoc cap.

§. VII.

De ætate requisita ad matrimonium contrahendum, & de pubertate, & quando malitia suppleat ætatem?

XXXII. Queritur 1. Quæ ætas requiratur ad matrimonium contrahendum? Resp. ætas legitima ad contrahendum matrimonium est pubertas, sive annus XIV. in masculo, & XII. in femina completus, prout sumitur ex c. *Ubi non est*. 2. h. t. Ubi Nicolaus Papa districtius inhihet, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam non pervenit, conjungantur. (scilicet matrimonialiter, *Gl. ibid. V. Coniungantur*) nisi fortè urgentissimâ aliquâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur. Ubi *Gl. V. Canonibus*, ait, ætas ad matrimonium contrahendum, tam secundum leges, quam secundum Canones, est XII. annorum in femina. c. *Continebatur*. 6. h. t. in vito XIV. annorum, c. *Atestationes*. 10. eod. *Covarr. in Epir. lib. 4. p. 2. c. 5. n. 2. Abb. n. 5.*

XXXIII. Pro declaratione notandum 1. duplex est intellectus, seu expositio hujus cap. 1. quod hic prohibeantur sponsalia de futuro, ante septennium, imò etiam post illud, ante pubertatem, idque ne contra bonum commune matrimonia impediantur, nam quando uterque, vel alter est impubes, & sponsalia contrahunt, oritur inde publicæ honestatis iustitia, c. *Un. h. t. in 6.* Cum autem sponsi puberes facti sæpe, mutata voluntate, à sponsalibus resiliant, impeditur sponsus contrahere matrimonium cum sponsæ consanguineis, & hæc cum consanguineis sponsi, c. *Sponsam*. 8. *De sponsal.* & ex tali dissolutione plerumque discordiæ, & rixæ oriuntur, ut docent plures apud *Sanch. l. 1. dis. 17. n. 2.* Verùm huic expositioni obstat, quia in hoc cap. prohibetur, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam non pervenit, conjungantur, nulla autem conjunctio, seu obligatio esse potest, si duo infantes, seu minores septennio, vel alter sponsalia contrahant, quippe nulla ex defectu consensûs, c. *Un. h. t. in 6.* Tum quia, vel pueri, ante septennium, sunt usu rationis destituti, & sunt culpæ expertes, adeoque non peccant contrahendo sponsalia, & nihil prorsus agunt: vel adest usus rationis, ante septennium, & tunc adest legitima ætas requisita ad sponsalia, *Abb. hic in fine. Sanch. cit. dis. 17. n. 4.* Tum quia sponsalia etiam post septennium, sed ante pubertatem, inita, non sunt conjunctio propriè, sed potiùs conjunctionis futuræ promissio. c. *Noftrates*. 3. *caus. 30. q. 5.*

Tomus IV.

Notandum 2. Alter ergo, & verior intellectus, seu expositio *cit. c. 2. h. t.* est, quod in eo prohibetur tantum conjunctio matrimonialis, ne scilicet matrimonium contrahant, si ambo, vel alter nondum pervenerunt ad ætatem legibus, vel Canonibus præfinitam, hoc est, ante XII. annum exactum in femina; & decimum quartum similiter exactum in masculo, ut supra dictum, cum *Gl. hic V. Canonibus*, juxta *l. Minorem. 4. ff. de ritu nupt. Navarr. in man. Prælat. c. 22. n. 29.* & alij communiter. Rationem hujus prohibitionis dat *Fagn. hic num. 11.* Quia cum minores apti ad matrimonium obligentur ex contractu matrimonij, c. *De illis 9. h. t.* Plerumque autem incertum sit, an ad matrimonium sint apti, necnè, hoc est, an malitia suppleat ætatem, idque ex habitu corporis, vel alijs signis faciliè cognosci nequeat, hinc sæpe contingit, ut alter conjugum pœnitentiâ ductus, prætextu invaliditatis resiliat à matrimonio, & cum alia contrahat. Ideo meritò Papa hic districtè id prohibet, adeo ut sit culpa lethalis matrimonium contrahere ante ætatem legitimam, seu pubertatem completam, sine causa urgentissima, ut pro bono pacis: potest tamen Episcopus dispensare, ut impuberes matrimonio copulentur, & ad illum spectat cognitio, an adsit causa iusta, ut in matrimonium ineant, prout habetur in fine *cit. c. 2. h. t.* Videlicet quando sunt prope legitimam ætatem, seu pubertatem, ut dubium sit, an malitia eam suppleat, valèrque talis dispensatio pro utroque foro, *Sanch. l. 7. de matr. dis. 104. n. 12. Barb. in Collect. in cit. c. 2. n. 5. & de offic. Episc. alleg. 35. n. 20.* ubi addit, cum in *cit. c. 2.* S. Pontifex dispensationem sibi non reservarit, videtur tacitè illam Episcopis concessisse.

XXXIV. Queritur 2. Qui dicuntur, & sunt puberes quoad matrimonium contrahendum? Resp. de hoc agitur in c. *Puberes*. 3. h. t. ubi, dicitur: puberes à pube sunt vocati, id est, à pudèntia, seu pudore corporis, quia hæc loca primò lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant, id est, illum puberem dicunt, qui XIV. annos implevit, quamvis tardius pubescat. Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, ac dicuntur, quæ in annis puerilibus pariunt.

XXXV. Notandum 1. In matrimonio contrahendo, non debet spectari tempus annorum, sed an contrahens sit talis, qui generare, vel concipere possit, tam in masculo, quam in femina, ut constat ex hoc c. & ibi *Gl. in casu.*

Notandum 2. Prohibetur ante pubertatem carnalis conjunctio inter conjuges, ne postea dubitetur de valore matrimonij, propter malitiam, quæ fortè aderat, & suppleat ætatem poterat, *Abb. in cit. c. 2. h. t. in fine. & Covarr. in Epir. lib. 4. Decret. p. 2. c. 5. n. 2.* Hæc tamen ætas, scilicet pubertas à Canonibus definitur, quia tunc præsumitur quis habilis ad copulam, & ad consensum conjugalem præstandum, ut colligitur ex *cit. c. Puberes h. t. Covarr. c. 1.*

Notandum 3. Matrimonium etiam ante pubertatem initum, est validum, si adsit potentia generandi, & discretio rationis ad se obligandum, *Covarr.*

H

Covarr.

Covarr. c. l. In dubio tamen aucte ætatem pubertatis completam, nec mas, nec femina præsumuntur apti ad generandum, ideoque asserenti hanc aptitudinem incumbit onus probandi, quia præsumptio stat contra ipsum: ac verò post completam pubertatem, præsumitur adesse potentia generandi, ac proinde qui eam negat, probare tenetur: quamvis hæc præsumptio sit iuris tantum, contra quam admittitur probatio in contrarium, *Sanch. l. 7. de matr. dif. 104. n. 4.*

Notandum 4. Matrimonium contractum à pubere, seu majore XIV. annis, etsi tunc nondum possit cum femina carnaliter commisceri, nec generare, nihilominus est validum, ut docet *Silvest. V. Matrimonium §. q. 7. Covarr. cit. c. §. n. 2. & alij DD. communiter*, quam sententiam etiam *Abb. in cit. c. Puberes in fine æquiores vocat*, contra *Gl. V. Tardissimè*. Ratio est, quia cum ætas legitima adsit, & de nullo perpetuo impedimento constet, matrimonium tenet, aliàs sequeretur, quod impotens ad copulam, propter infirmitatem corporis, non posset matrimonium contrahere, quod falsum est. Quare talis expectare debet usque ad plenam pubertatem, quæ est XVIII. annorum, quâ adveniente, si generare non possit, & mulier insitet, ut matrimonium dissolvatur, illud dissolvi potest, quia tunc præsumeretur esse impedimentum perpetuum, *Silvest. c. l.* Vel saltem expectandum est tanto tempore, ex quo colligi possit, talem esse inhabilem ad carnalem copulam, sive non ex debili ætate, sed ex frigidityte, sive naturâ ipsâ esse omnino impotentem ad coeundum, *Covarr. c. l.*

Notandum 5. Quando in fine hujus c. dicitur: puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt, id non est receptum apud latinos Iurisconsultos, nam juxta *l. Illa verba. 163. ff. de V. S. femina puerperæ appellatur*, recentes ex partu, *Covarr. cit. loc.*

XXXVI. Queritur 3. Quomodo, & quando malitia suppleat ætatem quoad contrahendum matrimonium? Resp. Validum est matrimonium contractum ante legitimam ætatem, si malitia suppleat ætatem, nisi violentia intercedat, prout statuitur in *c. De illis 9. h. t.* Ubi Papa Alexander III. » rescibit: Si illi, qui in minore ætate desponsantur, ita fuerint ætati (id est, pubertati) proximi, » ut potuerint copulâ carnali conjungi, non debent, minoris ætatis intuitu, separari, si unus in alterum consenserit, cum in eis malitia ætatem » supplevisse videatur. Verum cujuscunque sint æta-

tis, possunt se per illatam violentiam excusare, nisi postea consensus accedat.

XXXVII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. nomine malitiæ communiter intelligitur DD. non tantum aptitudinem ad copulam conjugalem, seu potentiam generandi, sed etiam prudentiam, ut vocatur in *c. fin. h. t.* Id est, discretionem, & judicium rationis sufficiens ad cognoscendum statum conjugalem, ejusque perpetuum, ac indissolubile vinculum: unde etiam in *c. Continebatur. h. t.* ponderatur non tantum copula, sed etiam ætas pubertati proxima, ergo sola copula non est sufficiens; atque ita hæc duo copulativè requiruntur ad valorem matrimonij, ante ætatem legitimam, *Abb. in n. 4.* ubi ait, si incipiat à primo, id est, proximitate pubertatis, necessariò requiritur secundum, qui non sufficit sola propinquitas ætatis, sed etiam malitia est necessaria, quæ hic exponitur, vigor naturalis, seu potentia coeundi, *Silvest. V. Matrimonium §. q. 2. Covarr. cit. c. §. n. 3.*

Notandum 2. Ut malitia suppleat ætatem, adeoque validum sit matrimonium, ante ætatem præscriptam, initum, non requiritur, ut carnalis conjunctio antea præcesserit, sed sufficit aptitudo copulam, sive potentia generandi, quæ ex alijs signis probari potest, & sufficiens discretio ad se obligandum, prout sumitur ex hoc cap. ibi: *Si ita fuerint ætati proximi, ut carnali copulâ conjungi potuerint, separari non debent*, *Abb. c. l. Sanch. l. 7. cit. dif. 104. n. 21.* Ratio est, quia ideo Jus eam ætatem præscribit, quia præsumit tunc pueros, & non antea esse præditos, & sufficiente indicio ad matrimonium contrahendum, & potentiâ generandi; si ergo utrumque hoc adesse constet, cessat præsumptio, cedit veritati.

Notandum 3. Metus, & violentia in quacunque ætate inensus, reddit matrimonium ipso jure nullum, quia tollit libertatem consensûs, ut habetur in fine hujus cap. dummodo sit talis metus, aut violentia, quæ possit cadere in virum constantem. *c. Veniens 15. de sponsal.* Veruntamen potest consensus matrimonialis per matrimonium, aut vim extortus purgari per supervenientem liberum consensum, ita ut validetur matrimonium prius metu aut vi contractum, sive ille consensus sit expressus sive tacitus, seu præsumptus, ut si talis violentia passus alteri patenter cohabitaret, vel si carnalis copula subsequatur, *Gl.*

fin. hic.

T I T V L V S III. DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

I.

Quia matrimonia, & sponsalia quandoque contrahuntur palam, & publice, quandoque clandestinè, ideo subijcitur his Titulus. Nomen autem desponsationis hic sumitur pro ipso matrimonio, *c.*

Conjux 9. c. Qui desponsatam. 12. caus. 27. q. 2. c. Tu nos. 26. supra de sponsal. Quamvis propriè loquendo, nomine desponsationis intelligantur tantum sponsalia de futuro, *l. Sufficit. 4. ff. de sponsal.* Matrimonium verò clandestinum dicitur, quod clam contrahitur, quod dupliciter fieri potest, vel quia con-

tractum